

Mirande eta Mitxelenaren arteko posta harremanak

J.M. SATRUSTEGI *

Jon Miranderen gutundegia ezagutzen ari garen neurrian, Parisko hirixarmaren burdin gabeko kaiolan preso bizitako euskal idazle berezi honen gogoeta, bakardade, poz eta nahigabeen berri ikasten goaz. Ez da biografia-gai zehatzagorik munduan norberaren eguneroko pasartetan oinarritutako gutunlari trebe, zorrotz eta emankorraren emaitza baino. Jon Miranderen kasuan, Euskal Herrira begira irekitako leiho estuak ziren adiskideen gutunak, mezu garbi ala kirasdun, bagurrin¹ eta itsas lurrun guzien haize bolara ernagarria zeriela euskaltzalearen arnas-estuarentzat.

Baliagarritasun paregabea gehitzen die Miranderen eskutitzei atzerriko sentiberatasunak, odolaren berezko mintzoa eta mukerkeri heguskaitzak askotan elkarrekin zuten borrokan sortutako mingoztasunagatik. Liberaltasun irekiaren lemapean, lokarri estuko sareetan harrapatutako bizia gertatu zen berea, eta bortitzagoa izan zitzaion hesien katea bere apurtzeko indarra baino, grekarren tragedian bezala.

Orain dela hamabi urte argitaratu nituen Pragatik neuk ekarritako Miranderen zenbait gutun. Norbert Tauer euskaltzale txekiarrak eman zizkidan beste euskaldun askoren izkribuekin batera. Berrogeita zazpi idazki plazaratu nituen orduan hiru ataletan².

Emankorragoa da, zorionez, Patri Urkizu idazle eta literatura ikerleak argitaratu berri duen liburua, "*Joan Miranderen gutunak* (1948/1972), Pariskoaren 275 eskutitzekin³. Euskal Herriko idazleek zor genion horrenbesteko bat gerra osteko gizarte traketsen, gogoko ala ez, euskal idazleen aurrelari eta borrokari

* Euskaltzaindiko ordezkaria Nafarroan.

1. *bagurrin*. Pagaditatiek zetorren ipar-mendebaleko haizeari esaten diote Iruñerrian.

2. J. M. SATRUSTEGI. "Jon Miranderen itxaropen gutunak", EGAN, 3-4. 1984, 69-86; "Jon Miranderen etsipen gutunak EGAN, 5-6. 1984, 41-64; eta "Jon Mirande euskaltzale", EGAN, 1-2. 1985, 17-40.

3. PATRI URKIZU. "Jon Miranderen gutunak" (1948-1972) Susa 1995.

nagusietakoa izandakoari. Liburuaren hitzaurreko aurkezpen bietan esandakoak errazten dit sarrera honen lana, gauzak errepikatu gabe labur egiteko. Miranderi buruzko bibliografia orokorra ere han ikus daiteke.

Hemen lehenengoz plazaratzen diren gutunak Jon Mirandek Koldo Mitxelenari idatzitakoak dira. Aspaldi hasia nintzen hauek biltzen eta orain arte agertu ez badira, gehiago bazitezkeelakoan izan da. Susmagarria da 1954tik 1964ra bitartean horrelako harreman estuak izan bazituzten, hurrengo zortzi urteetan ere, 1972ra arte, neurri batean jarrai zuketela, ez baita etenaren arrazoirik ikusten. Bilduma osoa argitaratzea zen helburua. Baina besterik ezean eta susmoak susmo, hemen datorrena da oraingoz dagoen kopuru ezagun bakarra. Noizbait beste gutunik ager baledi izango da aurkezteko modurik.

Txomin Peillenek sarreran dio, “eskutitz horiek ez direla idazlearen lana argitzeko bakarrik, baina berez idaztanka baten, estetika baten lekuko”. Eta euskaltzain zuberotarrak ongi azpimarratzen duen moduan, “beste bizpahirur lagunekin batean Jon Mirandek oraingo prosa *standard*-ean eragina izan zuen”⁴. Euskara Batuaren aurreko urratsak eman zireneko lekukotasuna datorkigu, hain zuzen, Jon Mirandek Mitxelenari idatzitako eskutitz haue-tan. Egilearen eguneroko beste gora-beherak, edo bere filosofia berezia eta politikako joeren aipamenak baztertu gabe, hizkuntza bera da, euskara alegia, neurri handi batean izkribu hauen funtsezko edukina.

Fontes Linguae Vasconum aldizkariak ongietorria ematen die Miranderen eskutitz argitaragabeei, eta biltzaileak eskerrak damazkio irekitasun eta laguntza paregabeagatik Koldo Mitxelena zenaren Matilde alarguntsari.

Noizbait esan nuen bezala, euskaldun askoren zabarkeria eta ajola-ezak euskarari buruz, izan zuen zerikusirik Parisko zuberotarraren etsipenean.

1

Parisen, 9:II:54

Adiskide maitea!

Atzo jaso ditut zuk igorritako bi idazkiak. Eskerr mila biotz-biotzetik niretzat bidali didazunagatik. Andima'rentzakoa datorren larunbatean eskura emango diot.

Bereala irakurri dut zure mintzaldi ederr ori eta ezin esan nezake nolako atsegina eman didan irakurrtze orrek. Ba dakit, euskerazko lanegin berri bat argitaratzen dan guztietan, goraipa ta goraipa aritzen dirala euskaltzaleak oro; goraipu oiek askotan ez dute gauza andirik esan nai eta kritika gogorragoen bearrean gaude, idazleok ere, obetu nai badugu gure idaz-antzea. Bainan, zeure oraingo lan au dela, benetan pentsatzen dut eder ta emangarri dala bai azalez bai mamiz. Agiri duzu Oihenart zuberotarr poeta maite duzula egiaz eta ala ere, jakite-lan bat egin duzu eta ez soilki biotzekikoa, maizegi agitzen denez gure idazkuntzan.

4. TXOMIN PEILLEN. “Eskutitz aurea”, in “*Jon Miranderen gutunak (1948-1972)*”. Patri Urkizuren edizioa. 1995, 14. orrian.

Egia diozu, Oihenart neurtitz-antzelari bat zela, poeta uts baino areago. Bainan orduko mendeetan, egiazko poetarik ba ote zan iñon Europa landuan? Orduko poeta frantzes eta doixtarren eginak irakuri ditut eta irudi zait gure Oihenart aien eineko dala. Aren balioko amarr bat idazle euki ba genitu, elerti-oitura bat genuke oraingo. Bertsolariak eunka gertaturik ere -gertatu diran bezala- literaturarik ez dugu beinere izango, aberrikoekin arakatu ditekenik.

Izkuntza-auzia ere aipatzen duzu zure mintzaldiaren textuan ta oarretan. Euskaldunok osozale gerala ta mendeen iragaitzan eraikiak edo deseginak bat-batean eraberritu nai ditugula? Ba liteke ... bainan uste dut, gure izkera nola-ere-baita bat-egin bear dugula denporarik galdu gabe. Batasunera⁵ eltzen ez geran artean, ondore guti ekarriko dute gure aaleginek -eta Euskaltzaindiak erabaki sendoak arrtu bearr lituzke orrtarako, azkenekotz. Frantzian bizi diran Bretoin keltek, guk baino idazkuntza kaxkarragoa zeukaten XIX gn. eun-urtekora arrte. Axular edo Oihenart edo Etxeberrirren eineko idazlerik ez zuten ukan. Alaz ere, bretoin -izkera zearo bat egin duten egunetik ots, orain dirala 40 bat urte- sekulako aurrerakada egin du aien elertiak eta idazle, olerrkari, eleberrigile onak ba dituzte orain; atze⁶ -izkuntzetara itzultzeko ere aski onak.

Ba al dakizu Andima Guatemala'ra joateko asmotan dugula? Zaitegi'rekin izango da an, eta bizi berri bat eman gai dio Euzko Gogoari. Paris'ko euskaltzaleentzat, aldiz, galtze andi bat izango da aren joaita. Euskaltzaleek oso urri gera emen, eta beste Euskaldunen zabarkeria dela kausa, askotan kemen galtzera gera euskal-lanetarako. Andimak ginduen lan-egitera zirikatzen.

Oroit naiz Irlandera zarra ikasi zenuela zuk esanik. Nik berria ikasten dut oraingoan, Linguaphone Irish Course'ren bidez, bainan zarra ta erdikoia ere ikasiko ditut geroxeago. Keltalari ba zera, pozik sarrrtuko naiz zurekin ar-emankan izkuntza-jakintza-Sail orri dagokionaz.

Dena dela, zure gandikako berriak pozik arrrtuko ditut beti, naiz gai orrtaz, naiz besteetaz: bakoitzaren onerako baitugu alkar obeto ezagutzea euskal idazleok. Agurrru itzazu orrko lagunak oro, bai ta Euskaltzain Jaunak ere ene izenean, ta nire agurr ta eskerr oberenak onar itzazu zerorrek. Mirandetar Jon, 106, bld Davout - Paris XX - Frantzian.

2

Paris, 15:III:54

Adiskide mina!

Orain dirala egun batzu artu nituen zure eskutitza, eta Pokorny'ren 'Antiguo Irlandes'-a. Eskerrak dizkizut biotz-biotzetik. Pokorny'ren Alt irische Grammatik'txiki bat ba zeukan dagoneko, lagun batek prestatua.

5. (h) *eltzen*. Ezabaturik dago aurreko *h* letra.

6. *atze(rr)* - *izkuntzetara* esan nahi ote du? Gutun honen papera horiska da eta hiru orrialdetan eskuz idatzirik dago.

Joan den astelenean, Falc'hun kalonjearen fonetika-liburua igorri nizun ordain-saritzat eta engoitik eldua zaizulakotan nago. Teori berri bat asmatu du F'ek "Wemer'en legeek" nola jokutzen duten azalkatzeko, baina orain arte, ez dut kritikarik irakurri teori berri orren gainean. Dena dela, fonetikari ta izkelari oso ona da egilea, keltologian beintzat. Frantzes-maite bat da, gainera, eta bretoin abertzaleen etsai gorria ... eliza-gizon bati doakion legez!

Atsegin dut ene aburuak euskal-kulturaren eretzean zure egiten dituzulako, zatika bederen. Damu zait, ala ere, egiazko euskaltzaleak eta euskal-enda-zaleak ain urri izatea eta itxaropena galtzen asia naiz, gure Erriak burua jasoko duenez egun batez. Emengo Euskaldunak, naiz autoktonak naiz zuen aldetik jinak, zabarr baino zabarrago dira euskal-gizalantzaren⁷ edozein sailetan Politikero batzu baizik ez dira, zoritxarrez; eta tripakoi batzu. Ez da beraz arritzeko Ameriketarako gogoia balin ba dute onenek. Aitor dut nerau alperaldi aztun batek joa nagoela eta nire ogüzko lanik euskaraz ontzeko gogorik ez dut. Alaz ere, ipuin labur bat igorriten dizut, "Laphurtarr klasikoz" idatzia. Humorez'koa da, eta Franz Kafka'ren idaztankearen antza eman nai izan diot.

Andima-ren eskutitz bat jaso dut Antilletatik. Goraintziak igortzen dizkie lagun guztiei.

Krutvig'ek 'Boletin de la R.S.V.A.P.' IX-3 prestatu dit; ernangarri izan zaizkit, batez ere Pio Baroja'ri buruzko artikulua (nire gogaiel da, askotan P.B.! ...) eta zure "reseña"k. Baina datorren eskutitzean luzazago mintzatu-ko natzaizu oietaz.

Beste liburu baten bearrean ba zengoz, lasai galdegin iezadazu. Bretoin zaharreko nai liburu guztiak akituak dira, ondikotz!

Ene goraintzirik minenak ar itzazu. Agurt ezazu Gipuzkoa ederra nire partez. JON MIRANDE

P.S. Ijitoen izkuntza zeoze ikasi dut. Nai nuke "calé" mintzoaren ikasbide baten izena ta etxe-argitaldaria zuk emanik - baina ona, alako bat eza-gutzen baduzu. J. M

3

Adiskide maitea:⁸.

Goraintzi Gales-erritik: emen nago 10 egun onetan, Kanbriako izkuntza zaarra egunero entzuten - eta neurek ere piska bat pratikatzen.

Nik igorritako bi liburuak jasoko al zenituen?

Ene agurrik onenak bidaltzen dizkizut, lagun maite orri.

Jainkoak zurekin beude! Jean Mirande.

7. *Gizalantza*, gizatasun, giza maila. Papera urdinean eskuz idatzitako gutuna.

8. Data gabeko tarjeta.

Parisen, 30:VI:54

Ortzi'ren bakea

zure gainean biz!⁹

Adiskide guztiz maitea:

Eskerrik asko biotz-biotzetik bidali dizkidazun iru argitalpenak gatik: atsegin andirekin irakurri ditut guztiak: Irigarai ta Etxaniz jaunen euskera eder, joria; eta zure iker-lan jakintzaz beteak. Erronkariko izkelgiari buruzkoa, batez ere, txit jakingarri izan zait, mintzoaz anai baititigu¹⁰ Zuberotarrok Erronkariko Euskaldunak.

Beti ere izkuntza-jakintzako lanetan diarduzula ba dakust. Itxaropen daukat baliatuko zitzaizula Falc'hun jaunaren liburutxoa? Bretoin idazleak eztabaida andian daude orain, breizeraren orthographia aldatu bearrez. Falc'hun'ek bat asmatu du (phonetiko). Nire lagun batek beste bat (phonetiko ta etymologiko); eta jadanik 3 ba ziran, gutxienez. Ots, guretan Gipuzkera osotua, Laphurtarr klasikoa, Gipuzkera osotuagoa eta beste "literatura-euskalkiekin" gertatzen dana, Bretoinen artean ere aurkitzen da. Bejon deiola! Niketz, keltar ikaskuntzetan ari naiz oraindik. Ongi samar ba dakit orain Irlandera (oraingoa; zarra ere, pixka bat) eta gales-ikasteari ere lotu naiz. Keinueraz (Cornish) ere ari naiz; poesiak idatzi ditut izkuntza berpiztu ortan. "bard" izenda nazaten ...

Euskeraz ere lan zenbait ondu ditut bainan guti; ez dakit non argitaraz nitzaken, "Gernika" geiago argi agertzen ez baita. Beste euskal aldizkariak nekez onartuko dituzte nire idazki "heterodoxoak". Nire ustez, askatasun intelektual geiago nabari ez deno Euskaldunen artean, zail izango zaigu egiazko kultura baten sortzea. Dena dala, gogo guti dut lan asko egitera euskal-arloan, zailtasun andana bat gertatu zaizkidalako nire bizi moduan. Zailtasunok ongi bat dakarte beintzat: begiak iriki-erazten dizkiote gizonari, bere egiazko egoera agertzen diotelarik, a.d. bakarrik dagoela lur eder ontan, bere giza-anaien gandik laguntza-itxaropenik gabe ... Tira, ba Giputzok diozuten bezela. Ez zaitut ene problema irri-edo negargarri orrekin geiago asper-tu nai.

Jakin dut Axular'en "Geroa" laster samar argitarazi gai duzutela or gaindiko euskaltzaleek. Argitaratzen dan egunean, jakin eraziko al didazu, otoi, (bai eta zein etxe argitaldaritan dan), len-bai-len agindu dezadan?

Zure eskutitz luzexka bat igurikitzen dudala, gelditzen naiz, zure adiskide fidel beti. Jon Mirande.

9. Lauburua darama eskubira makurturik "Ortzi" hitzaren aurrean.

10. bait ditugu.

5

Parisen, 54:XII:27

Adiskide maitea,

Eskerrik asko atzo eldu zaizkidan zure eskutitza ta liburu-kritika gatik. Aurrerago ere, beti atseginekin irakurriko ditut zure idaz-lan mamitsuok igorri nai ba dizkidazu.

Zoritxarrez, Dottin'en liburua osoki aitua da aspaldi ontan (argitaraldi bat baizik ez da izan, nik dakidanaz) Liburutegi batean eskatu nuen, orain dala dembora asko, ea bigarren-eskuz eskura diezakedatenez, bainan ez didate orain arte atzeman. Mirakuiluz bi ale ediren ba neza, bat zeorrenzat izango da; bat bakarrik ba det arkitzen, prestatuko dizut bear dezun demboran.

Ala ere, uste det D'Arbois de Jubainville'ren "Éléments de Grammaire Celtique" oraindik ere salgai dala eta nai ba dezu, eska dezaket eta zuri igor. (Liburu au zaartua da egia esan, bainan obeago baten paltan ...) Au ere aitua ba litz, nire banako¹¹ presta niezazuke.

Nire bizibidearen berriek ez dute balio aipa ditzadan. Ez det asmo berririk urte berrirako ta asmo zaarrak ere utzi ditut.

Zure erantzunaren begira nagoela, liburu-arazo ortaz, nire goraintzirik onenak bidaltzen dizkizut lagun maite orri. Jon Mirande.

6

22.III.55

Adiskide guztiz maitea!

Eskerrik asko zure gutuna gatik bai eta orain dirala egun batzuk eldu zaitan "Egan"-en azkenengo banakoa gatik ere.

Atsegin aundirekin irakurri det zuen aldizkari ori, eta zorionak opa dizkizuet Euskeraz dagolako guztia. Gogorako izan zaizkit, batez ere, J.M. Lojendio-ren idazlana Mogel-ez, Wilde-ren ipuiaren euskeralpena eta zure kronika filmetaz. Zuk eskatu legez, olerki zembait bidaltzen dizkizut onekin batean:

Undina: poema simboliko bat da, eta aipu detan itxasneskak arima edo giza-psykhea ikurtzen du.

Otso: adigaiska dala beldur naiz; dana dala ustekizun metaphysiko au izan det poemaren leitmotiva: izaikien arteko mugak ez dirala uste dan bezain ondo ebakiak eta, ikusgune batetik, abereak (otsoak), landareak, bai bizigabeko omen diran meazkiak ere gizonaren izaera bereko dirala, naiz aren etsaiak izan bestalde.

Eztei berri: ez det uste neurtitz lizun oik argitaragarri diranik; alaz ere bidaltzen dizkizut zure atseginerako (?) eta batez ere, bide berri bat jo nai izan

11. *banako(a)*. Azken *a* letra ez da kokatzen makinaz egin-dako lerroaren amaieran. Eskuz idatzitako zerbait ikus daiteke; *a* hizkia agian.

detalako nire neurtziketa ortan: zuberoraren mintzorra artu det rhytmuaren oinarritzat eta onela irakurri bear da poema:

./././.

./././.

./././ etc...

ezen uste det dalako mintzor ortaz balia gaitzekela bertsoetarako; edertasun berri bat emango dio euskal-neurtitzari. Bainan nire iritziak poesis eta neurtziketaren inguruan beste eskutitz luzeago batean zeazkiago azalduko dizkizut.

Paranoia: au idatzi nuenean ez nion zentzurik batere josi nai izan: surrealisten “cadavre exquis” bat da, bainan bearbada zentzu gabeko neurtitz oietan besteetan baino olerti geiago idoro daiteke ...

Zuk galdegin liburua ez det bereala aurkitu argitaldariaren izena ez nakielako; gaur eskuratu aal izan det alaz ere eta demborarik galdu gabe igortzen dizut. 600 F. balio du; eskatu nizekizun idaztiek geiago balio ba dute, bearr dezun beste liburu bat erosi aalko dizut, nai ba dezu?

Ene euskal-agurrik onenak ar itzazu, adiskide maite orrek eta jainkoen ta jainkosen maitasunean egon zaite beti. Mirande eta Aiphasorho-tar Jon druida zuri.

7

1956.11.23

Adiskide maitea,

Eskerrik asko zure eskuthitza gatik eta batez ere emaiten derauzkidazun mintzai-jakintzako xehetarzunak gatik.

“Euskera” ukhan berria naiz, eta horrentzat ere eskerrak zor derauzkitzut. Aquitaniara-ri buruzko lana jakin-guraz igurikiten dut, eta hartu bezain laster irakurriko dut eta nire iritzia igorriko derautzut. Zuk berriz, hemen argitaraturiko zerbaitek behar ba zendu, othoi jakin eraz niri, eta berhala bilha eta bidal¹² neizaizuke; nire aldera duzun esku-zabaltarzun horrela ordaindu nahi neraukezu.

Nire iphuina ez dakit balio duen Zaitegiri igor diezaiozuten, Egan-en ez ba duzue argitara gai: ez dut uste idazlan gabezia denik bere aldizkarirako, eta hilabeteak iguriki behar lituke ene lan apha gaizo horrek argia ikhusi baino lehen ... Bertze lanik ez dut hondu, zio horren gatik hain zuzen ere; gainera asti guti dadukat orain, “oren suplementak” (Zuberoako hizkuntza da) egin behar bait ditut orain ene ministerian eguneroko bifteka dela kausa: hots, “la lingua del pane” bethi ere lehen tokia eskatzen du, “la lingua del cuore” gibelean ezarriz.

Aiphatzen derauzkidazun lanak, orain esku-artean dituzunak, atseginekin irakurriko ditut, zureak oro bezala asko preziatzen bait ditut zure euskara-jakintzako ikherkuntzak. Orain zure “Eusal deithurak” irakurtzen ari naiz,

12. *bilha*(ta) eta *bidal*(ik), zioen lehen idazkeran. Beltzez desabatu zituen gero azken letrak.

eta gauzarik hanitz ikasi ditut bertan. Hona galde bat: ene amaren aitaren deithura “Aiphasorho” da (Ayphassorho” etat-civil-eko agirietan) Zer erran nahi othe duke zure aburuz? Jendeak dioenez, aipha(tu) sorhoa edo sorho aiphatua lizate, bainan hitz-elkhartze bitxia zait hori; ez othe lethorke, hobeki, aphot-sorho edo aphotia-sorho tik? Ene amaren amaren deithura, berriz, “Arabarko” da: ara(n) barr(u)ko tik naski?

Nonbait Guerra-ren “Heraldica vasca” salgai dala jakin ba zeneza (bigarren eskuz dudarik gabe, akhitua baita) othoi erradazu erosi gura bai nuke; Donostian eta Iruinan alpherrik ibili nintzan haren bilha.

Ene goraintzirik hoberenak har itzazu adiskide maite horrek.

Euskaldun Jentilen jainko eta jainkosa guztiek lagunt zaitzatala!. J. Mirande.

P.S. Barkha ez ba derautzut lehen idatzi: gaixorik egon nai(z)¹³ sinusitis gaitz batekin, marrhanta tzar baten ondotik jina.

8

Parisen, Negilaren 18-an
Adiskide mina,

Esker mila atzo heldu zaizkidan hirur obrak gatik. Atsegin handienarekin irakurri ditut zure biak; guztiz zure iritzi bereko nago linguistikaren helburu eta bideetaz ditiozunetan, eta bozkariotzen naiz, gainera, euskal-lanetan bethi ere ari zarela ikhustez, nahiz nihaur ez naizen gehiago ari, ez eta ariko geroan, irudi guztien araura.

Eguberri alegera bat eta Urthe-Berri zorion-ekharle bat opha derauzkizut eskuthitz hunen bidez. Aizaitzate Jainkoek eta Jainkosek jakintzaz, osasunez eta diharuz betha!¹⁴.

Ene goraintzirik hoberenekin Jon Mirande.

N.B. Guthuntto haur ez ba derautzut giputz-mintzoan izkiriatu, barkha iezadazu, othoi. Ohiduraren bortxaz “Laphurdara Klassikorat” lerratu naiz, bainan, egia erran, hizkuntzaren hauzi hortarik athera naiz, eta zure eskualdeko euskalkian mintza nenkizun eskatzen zuen gizabideak ...

Liburu bat edo zerbait Parisetik behar ba zendu, erran iezadazu eta botzik igorriren derautzut ordain-saritan.

ORTZIREN ZALDUNEN GUDU-KANTA
(“*Gernikako Arbola*”-ren doinuan)

Ortzi jainkoen Jauna, kasta goien Aita,
zaitzagula zuzenez onhets eta maitha.
Etsaien oinpetzekotz ordua jin baita,
borroka borthitz hontan iguzu garhaita

Nahiz hautsiak izan zure aldareak
gaitzets ez gaitzazula gu bekhatoreak:

13. Lerroaren amaieran galdutako *n* letra gehitu zaio.

14. diruz betea. Gero datorren agurra eskuz idatzirik dago. Aurrerantzean kako artean ipiniko dira horrelakoak oharrik gabe.

berreraikiren ditu gure adoreak,
berriz izanen dira gainean loreak.

Zure herria zenak ukhatu ba zaitu
goizerriko zithalak gaixtarazi baitu,
geure kharra bederen ezin da hamaitu,
Zure zaldunak gara, haidorr eta haitu.

Harzara bozten gaitu Ortziren izenak
lurraren gaztaroan Haren haurr ginenak;
entzun itzazu, Jauna, gure boz ozenak
berriz ere kantatzen azali lehenak.

Luzaz egon da lurra Zu itzul haiduru;
gaurr iguzki zaharrak, eginik inguru,
lehen bezain gorririk eman du leinhuru.
Agurr Ortziren soa, zeruko Lauburu!

Otso-eme higuinak egozten du hagin
Ortziren athabala delakotz ezagun;
haren hiltzeradino guduka dezagun,
haren beldurr ez izan Ortzi deno lagun.

Lo zen Herensugea Jaunak iratzarri-
-eta Bere-eskuinean hura du ezarri,
khristarr okhelez gose, odolaz egarri:
dathorren hilketari egin du batzarri!

Belharr tzarra bezala Ortziren haiotzak
trenkatzen 'tu etsaiak, egozten hil-hotzak;
ez ditu lagunduren jaungoiko arrotzak,
landa gizenduren du gizonen gorotzak ...

Oharr: Ez duzu nire kantika hau “au pied de la lettre” hartu beharr, jakina, “zintzoen” gaitziarazteko egin dut soilki.

Eskerr mila nire elhertiko lanez diozuna gatik. Aithortu beharr dut ordean ez dudala gauza handirik idatzi azken hilabete hauietan, lehenik zailtarzun andana bat gerthatu zaizkidalakotz ene bizimoldean, eta gero ez baitakit ene idazlanak non argitaraz orain, “Euzko-Gogoa” lotan dagoenaz geroz: bertze euskal-aldizkari eta -argitaldari guztiek ez lirote ene prosa irarr deus ere gatik, ez bainaiz Euskaldun batek izan beharr lukeen bezain saindu eta zintzo ... Gizagaizoak! ez dakite zer galtzen duten ... Euskarazko hiztegi heraldiko baten antolatzen ari naiz: hau da ene oraingo euskal-ekhintza guztia.

Eskerrik anhitz bizibidea hobet dakidan opha baiterautazu. Nihauk hala nahi nuke, segur, bainan zoritxarrez ez da bethi nahi duguna agitzen.

Zure berriak bethi bozkariorekin irakurten ditut. Idatz iezadazu beraz asti poxi bat dukezunean. Anartean izan zaite ongi eta azkarr.

Ekhia dela zurekin! Jon Mirande.

N.B. Hortarako aizina balin ba duzu, nahi nuke bilha zenezan horr gaindiko liburu-saltegietan eia ondorengo lanok aurkhi daitezkeenetz oraindik, eta zer preziotan:

1) Euskarazko idazki zaharrak oro (ez originalak, jakina, ez bainuke diharurik heien eskuratzeko) eta batez ere “Los Refranes de Garibay” eta “Los Refranes y Sentencias de 1596”.

2) Arantzadiren euskal-anthropologiazko istudioak.

3) Espainiako Jitoen mintzairaren gaineko lan batzu.

Frantzian agertu liburu baten gainean xehetarzunik nahi ba zendu, edo igorr diezazudan nahi ba zendu botzik egin niro ordain-saritzat.

9

1956.12.24

Adiskide maitea,

Eskerrak zor derauzkitzut igorri zenerauzkidan bi idazlanak gatik: “De onomastica aquitana” eta “Introduccion fonetica a la onomastica vasca”. Biak atsegini handienarekin irakurri ditut, eta jakingarririk asko ikasi ditut heietan; bigarrenare(n) jarraipenaren erpai nago. Zertan duzu zure thesisa? Segur naiz hark ere arrakastarik izanen duela euskal-jakintzaleen artean.

Eskuthitz honen bidez ene zorion ophariak bidaltzen derauzkitzut Urthe-Berriaren karietara, eta, bihar Eguberri denaz gainen, jai-egun ederra iraganen duzula zure etxekoekin esperantza dut. Gure baithan, zorigaiztoz, ez dugu alaitarzun handirik izane(n) ene ama eri bait da; agian hobekituren da behin.

Zer da berri bazter horietan? Eta zer egiten dihardu Euskaltzaindiak, eta batez ere Urkixo-tar Jul Mintegiak? Euskal liburu berririk agertzera othe doa? Botzik irakurri nuen “Egan”-en zure kritika Illiada-ri buruz. Gogorki mintzo zinen, baina ez batere bidegabeki. Ezin ulhert dezaket nolaz horrelako euskalgaitza erabili duen egileak bere lan hortan, bera euskaldun egiazkoa izai ki. Loidik ez ahal du bertze elheberririk esku-arteana? Asko gostatu zitzaitan haren lehen lana, eta itxaropen nuen bide hortarik jarraikiko zela. Baina guztiok bezala, bertze egingorik ba duke hark ere, euskal-idazkuntzatik kampo

...

Othoi, liburu edo bertze zerbaiten beharra ba zendu, erran iezadazu, eta behela igorriko derautzut. Ba laiteke, hemendik dembora aphur baten buruan neuk euskal-liburu edo idazlan zerbait eskatuko derauzudala, euskara ikasten hasi den Galestar adiskide batentzat (behar bada “Egan”-en zenbaki zenbait) eta ara hortan ordainduko derautzut, nahi ba duzu.

Ene Goraintzirik amultsuenak har itzazu, adiskide hon horrek. Ortzi dela zurekin!. Jon Mirande y Aiphasorho.

10

1957.4.2

Adiskide maitea,¹⁵

Ba du aspaldi elkharren berri ez dugula izan, bainan “Euskera” heldu zait duela bizpahirur egun, zuk igorria naski, eta ene eskerrona agertu nahi

15. Hitler-en SVASTICA dator orri buruan, eskuz idatzitako hitz hauez inguraturik. Gainean: WODAM, eta behean: MIT UNS.

derautzut haren gatik. Hemengo argitalpenetarik bat edo bertze nahi ba zendu, othoi erran iezadazu, eta atseginekin igorriko derautzut esker-saritan.

Osasunean zaudelakotan nago, bai eta zure etxenkoak ere. Niketz ongi nago bainan, ene azken eskuthitzean erran neraukezun bezala, ama hanitz eri izan dut: bi hilabethe hospitalean iragan ditu; orain sarthu da etxen, bainan hanitz ahul da oraindik, eta ohean egon behar du dembora asko. Lanperatua izan naiz horrengatik, edozer kultura-lanerako astirik gabe. Orain hobekitzen baldin ba da, aizina gehixeago ba duket bainan, egia erran, ez dut lehen bezain bertze euskaltzalarzunik, edo behintzat euskal-idealismurik... Gainera, ez dakit ongi zer idatz: literatura hutsa, ala jakintza, ala herriketa ...

Zer ari zarete horko Euskaldunak, eta oroz lehen euskaltzainak? Jakin nahi nuke berheziki zure thesis eta bertze phonetika-lanak aurreratzen ari dituzunetz. Phonetikaz mintzo bai naiz, orhoitzen naiz bet-betan ez nerauzula ezer erantzun Martinet'en eskaerari buruz, hots, Pariseko Euskaldunen baten ezagutza egin nahi lukeala. Ene etxen gauzak ez ba dira gaizkiagotzen, ni gerthu nintzateke haren laguntzera euskal mintzaeraren istudioan, eta nahi ba duzu ene zuzenbidea eman diezaiozuke; baiian erran behar deraukozu Zuberotarra naizela eta bertze euskalkiak azaletik baizik ez dakizkidala, mintzabideaz den bezainbatean bereren.

“Euskera”z bertzalde “Yakin”en bigarren zenbakia ere hartu dut. Zeuk ahal derautazu igorri? Ez da batere gaizki, ene aburuz, eta pozik irakurriko ditut urrengoak; lehengo zenbakia ere eskuratu nahi nuke, oraindik ahal ba da. Zorretan naizela zurekin uste dut ordea, eta beraz, hatsarrean erraiten nerauzun bezala, jakin eraz iezadazu arren zer igorten ahal derautzudan ordaintzekotz.

Euzko-Gogoa hartu ahal duzu, eta irakurri dukezu zure Egan'eko artikulari egiten zaion erantzuna -erantzun ahul samarra. Ai, gure euskaltzale zenbaiten ispiritu-hertsitarzuna... Bainan atseginekin irakurri dut, delako aldizkarian, heraldikako saioa, “jakintza” horren zale bai naiz, dakizun bezala: Nor du egilea?

Ene goraintzirik zinezkoenak har itzazu adiskide maite horrek, eta jainkoek lagunt zaitzateela bethi! Hala biz. J. Mirande.

11

1957.8.12

Adiskide maitea,¹⁵.

Eskerrik hanitz igorten derauzkidazun berriak gatik, boztu naiz zure lingüistikako lanetan aitzina zoazela jakinik. Gerthu naiz zure laguntzera Hiztegia hasten dukezunean, ene ahalaren arauera behintzat, hala nola frantzesera itzultzeko lanean. Deithora planchis den aldetik, ez dut “frantzes” hiz hori ezagutzen, eta ez dut nehon eriden ahal izan, nahiz urrengo hiztegietan bilhatu dudana: Dictionnaire de la langue française, Littré; Grand dictionnai-

15. Hitler-en SVASTICA dator orri buruan, eskuz idatzitako hitz haez inguraturik. Gainean: WODAM, eta behean: MIT UNS.

re universel Larousse; Larousse du 20ème siècle; Nouveau Larousse universel; Dictionnaire d'ancien français, G. de Hautrive; eta, last but not least, Dictionnaire de l'Académie française. Nire ustez beraz, "planchis" hori edo erratum bat da, edo dialektismu bat (okzitanaraz planch = deithore).

Atsegin handia dut erraiten baiterautazu Euskaltzaindiak urgazle izendatzeko ohorea eginen derautala. Bainan ohore horren gai izateko, beharko dut berriz ere euskal lanetan hasi, eta ba zinaki zer herabea jin zaitan holako lanetan jarduteko orain. Ez naiz gehiago lehen izan naizena...

Bozten naiz Peillen ikhusi duzulakotz. Adiskide hona dut - hura da Parisen ikhusten dudana Euskaldun bakharra, salbu eta ene askaziak - eta irizkide gara gauza askori buruz. Ez dakit Pariserat itzuli den; ez dut oraindik ikhusi. Ikhusten dukedanean zure mandatua eginen deraukot, hots, Egan'en izkiria lezan nahi zendukela.

Ez dakit oraindik segurki ene ophorrak aurthen non iraganen ditudan. Nire finantzak Estatukoak bezain egoera txarrean daude, eta behar bada Hirian egon behar izanen dut.

Ene goraintzirik hoberenak har itzazu, adiskide maite horrek. Agur horko lagun eta ezagun guztiai. J. Mirande. ¹⁶.

P.S. Joan den asteko "Herria"n, oraintxe ikhusten ditut "Eskualzaleen berriak"; dirudienetz, ez naiz Eus. zaindiko urgazle hautetsirik izan, eta Orixe, López-Mendizabal eta Urkixoko kondea hirur jaun handiak hobetsi derauzkidate ene ¹⁷ herritar maiteek. Bihotza erdiraturik dadukat heien esker-gabeaz bainan... tira, "il faut se faire una raison", ene bertze herritarrek dioten bezala... JM.

12

1957.11.5

Adiskide maitea,

Hona Pariserat itzulirik naizela azkenekotz, Italian hogoi bat egun eman ondoan, eta Euskaltzaindiko urgazle izendatu nauzutelako diploma aurkhitu dut etxen. Othoi, ene esker ona agert ezaiezu, ene izenean, ene izendatzearen alde izan diren euskaltzain jaun guztiai. "Herria"-ko artikulua irakurrik, uste nuen ene izendatzea ez zela onharturik izan, ene izenik ez bait zekharren delako artikulua... bainan orain ba dakhusat "la belle Affitte" eta honen khi-dekoen "adiskidantza"ri zor deraukodala ixiltze hori.

Azkenengo Herrian Alfonso Irigoyenen idazlana irakurri dut, Antxetari erantzun-gisa zuzendua, eta beharrik ene gurhasoek aldizkariaren ale guztiak begiratu baiterauzkidate hemen ez nintzelarik, delako Antxetaren athermaldi phozoinatuak ere irakurri ahal izan ditut. Eznaute batere harritzen Egan'eko euskaltzaleen kontra erasten dituen ergelkeriek, politikakeriatik sortuak direla ontsa ageri dute... Niketz, hasi duzuten lana aurrera eramanez duzutelakotan nago, zuhaurek eta zure lankhideek, eta segur izan zaite bethi ere

16. Idatz Ondoko zatia eskuz idatzirik dago.

17. Hitz bi aurrez idatzirik zeukenak gain marradura beltzez ezabatu ditu.

lankhideotan khondatzen dudala ene burua -nahiz lankhide nagi samarra naizen. Idazlan berri zenbait hondu nahi nituzke zuen aldizkarirako, hala ere. Neurthitz eta ipuin-labur, bainan pentsatzen dut ez zaretela agertzeko lan eskasean; erraniezadazu beraz noizko nahi duzun igor dietzazudan ene lanok, eta zer nolako lanen beharrean zaudeten ororen gainetik.

“Euzko-Gogoa”-rako ez dut aspaldi honetan ezer izkiriatu. Zaitegi Jauna hemen ezagutu nuen, eta erran dezaket haren adiskide naizela, bainan ez zait gustatzen haren aldizkariak hartu duen zuzenbidea, orain alderdi politiko baten agerkari baizik ez baita -hala iduri zait eni behintzat. Eta gainera, Zaitegi Jaunaren lankhiderik hurbilenen artean, asko ez dira ene bihotzeko adiskide... Egia erran, aserik nago euskaltzale zenbaiten ganik jasan behar izan ditudan laidoez eta faltsukeriez eta hemendik aitzina, ez dut lan egin nahi, ez euskararen onerako ere, bertzeekilakoan gizontarzun eta kortesia bethi begiratzen dutenekin baizik, philosophian edo politikan ene irizkide izan daitezcan ala ez.

Atzo arratsaldean Peillen etxen izan naiz. Koñak edan eta musika entzun artean, gure asmoak elkharri agertu ditugu, eta gehienetan gogaide agitu gara. Ba dugu egingai ohoragarri bat: nahi genduke disko bat athera, Zuberoako bizpahirur kantu erotikorekin; ez lekiguke kharioegi jin bainan ez gara segur gero sal ahal ginirokean, hainbat baitira aphez gogo-hertsien mempeko hemengo Euskaldunak ere. Iklusiko dugu zer egiten ahal dugu.

Erran derautzudan legez, nahi nituzke euskarazko ipuin-laburrak idatzi. Daukat alabainan literatura-sail hortan balio zerbaiteko lanak egin daitezke-la gure hizkuntzan, lehenik uste baitut agrada litzaikiela euskaldun irakurle-i, bethidanik ipuinak gustatzen zaizkiolaketz euskal-jendear(i) eta moda berrikoak ere gusta lekiozke naski; gero, nahiz “genre” hori ez den batere bat-zuek uste duten bezain aisa ongi erabilteketz, hala ere ez dituelaket(z) elhe-berri luze baten egiteak dituen zaitarzunak. Orain arte idatzi izan diren lane-gin gehienak (euskarazkoez mintzo naizela erran gabe doa); ez ditugu irakurtzen atsegin hartzea gatik bainan, hoberenean, zerbait ikastea gatik eta hau, luzara, aspergarri baino aspergarriago da. Ene ustez, irudimenezko idazkuntza baten sortzeari ekhin behar dugu azkenaz bertze. Egoki lizateke, ahalaren araura, ipuin-laburrei soilki eskeinia lizateken aldizkari baten egitea, (bi hilabethetarik edo ager litekena), hala nola Suizan argitaratzen duten “Story - Die moderne Kurzgeschichte”- ez dakit hau ezagutzen duzun? Oso ederki egina da, eta emaiten ditu, ez bakharririk Suiztar eta Aleman ipuin-labur-egile hoberenen lanak, bainan bai atzerriko idazleenak ere, itzulirik. Zer deritzai-zu ene asmo hortaz? Iduri zaizua eginkor denik?

Uzten zaitut egungo, ene adiskide maite hori. Berriz ere esker mila euskaltzainok egin derautazuten ohorea gatik, eta goraintzi horko lagun guztiai.

Jainkoek eta jainkosek lagunt zaitzatela! Hala biz. Jon Mirande.

Italiatik igorri nerazun karta hartuko zenduan?

7.11.57:¹⁸ Atzo heldu zaizkit zure “Antiguas consonantes del vasco” eta “Egan”. Nahiz gain-so bat baizik ez derauedan orain arte eman ahal izan, txit gogorako zaizkit biak, eta esker beroenak derauzkitut haien gatik.

18. Hurrengo atala gutunaren atzeko aldean eskuz idatzirik dator.

Bertzalde, oraintxe heldu zait, Argentina'tik "Der Neg" izeneko aldizkaria (Dakikezun bezala, hau herbertzeturik dauden nazional-sozialisten aldizkaria da), eta orain duela bortzasei hilabete egin nuen idazlan bat ba dakhar: "Voltsiibes lieferiing des Basken" (Euskaldunen mythologiaz; egia erran: Barandiaran edo C. Baroja'ren euskal eta erdal idazkien itzulpen bat baizik ez da, funtsez). Zoritxarrez, ale bat baizik ez daukat, eta hemen salgai ez baita, ezin igor diezakezut.

13

1957.11.12

Adiskide maitea,

Goiz hontan heldu zait zure eskuthitza eta demborarik galdu gabe erantzun nahi derautzut, ez baitakit noizko behar dituzun eskatzen derauzkidazun itzulpenak. Hor dituzu beraz:

Yr wyf fi'n licio eich leather trowsus. A ydynt hwy'n expensive? = I like your leather trousers. Are they expensive? (hitzez hitz: I am liking... delako forma, hots, izan + -ing-dun adizkera Galesak jesan du, eta hainbertzeraino beretzakotu du non aditz guztiak era hortan darabiltzan orain, -herriko mintzairan behintzat- bizpahirur verbu khenduz geroz. y mae'r temperature yn y nineties = the temperature is in the nineties (hau da 90 grado Fahrenheit'ez goiti, hots, 32 gradoz goiti gure systeman) on the fith of mis Medi = on the fifth of September all the best i chwi = all the best to you.

Ez dut oraindik "Euskera" hartu. Ene azken eskhuthitza ukahana dukezu, erraiten baineraizun "Antiguas consonantes vascas" eta "Egan" heldu zitzaizkidala. Zure lana atseginekin irakurri dut; zuri esker emeki emeki argi gehixeago irabazten ari gara euskara zaharraren gainean. Ikhusten dut ez zarela osoki Bouda eta Lafont Jaunen irizkide, euskara kaukastar hizkuntzen ahaidelako beren thesis'ean. Ni ere ez naute heien ikherkuntzek orain arte konventzitu. Jakin nahi nuke zer aurrerapen egin dirateken azken dembora hontan iberologiaren alhorrean.

Delako "asiatika"k jo nau, eta ez naiz sobera fleitean. Hala ere lanerat joaiten naiz bethi, orain arte bederen. Aro gaiztoa dugu hemen Parisen, bethi beroegi edo hotzegi, idorregi edo hezeegi... edo bertzela ni naiz zahartzen ari, deusi ihardokitze kotz kemenik gabe.

Odin'ek lagunt zaitzala, orain eta bethi. Agur!. Jon Mirande.

14

1961.11.1

Adiskide txit preziatua,

Corominas-en hiztegia atzo heldu zait eta demborarik galdu gabe eskerrik hoberenak eman nahi dizkizut igortze horren gatik. Gain-so bat baizik ez diot eman ahal izan orain artean, bainan lan oso preziosa iduritu zait eta asko lagunduko naualakoan nago, zuen gaindiko erdararen hobeki jakiteko.

Ene zorren osoki ordaintzeko, beste libururen baten beharrea ba zaude, errad(a)zu arren, eta pozik hel eraziko dizut (akitua ez ba da bereren, usu agitzen dena baita linguistikako liburuekin).

Zure artikulua: “Adarrak euskal literaturan” irakurri berri dut EGANen. Beharbada interesatuko zaitu jakiteak ene osaba batek euskaldun txapelari - edo bonetari, guk diogun bezala- “adar-estalgia” erran ohi diola (horrek ez du nonbait erran nahi ene izaba zintzoa ez dela...). Dena dela, horra euskal hitz jator bat, erdarari deus zor ez diona bere erroetan, gure hizkuntza-garbizale-entzat.

Jopu hitza dela, zoritxarrez ezin eman nirozu argitasunik. Zure hitzari nagotzu, eta euskal hitz jatortzat eukiko dut hemendik harat. Hauzia da, zer zentzu zeukan, edo zer zentzu eman diezaiokegun berpiztu nahi ba dugu: erdararen “serf” ala “esclave”?

Hoghton-en euskal-ikasbidea eskuratu dukezunean erranen didazu otoi zer balio duen. Zerbait balio ba du neronek ere erosi gai baitut.

Ez dut beste idazlanik ondu. Piska bat nekatua naiz, eta beharko ditut bakantzak hartu ispiritu (?) - lanetan arra hasi baino lehen. Ez dakit nora joanen naizen; menturaz Euskalherrirat... zer nahi den jakin eraziko dizut zerbait erabaki baikoz, eta egin ahalak eginen ditut Donostiarat heltzeko eta zu ta beste adiskideak ikustekotz.

Barka ez ba dizut luzezkiago idazten; Peillen-en etxera behar dut apiritara gomiatu bainau.

Erraiezu Etxaide eta Irigaray-ei laster erantzunen diedala, ikusten baldin ba dituzu egun hauietan.

Jainkoak eta jainkosak oro direla zurekin!.

Zure. J. Mirande eta Aiphassorho.

Esker mila Eusk(altzain)dian ene sarerazteko dutzuen borondate honaren gatik.¹⁹ J. M.

15

1962.3.28

Adiskide maitea,

Idatzi berri nizun, Aginaga delakoari egin diodan erantzuna igortzekotz, baina herenegun zure *Fonética Historica Vasca* heldu zait eta, denborarik galdu gabe, zure ihardespina iguriki gabe, oraindanik ene eskerrik beroenak itzuli nahi dizkizut haren gatik.

Jadanik hasia naiz zure liburu eder hori irakurtzen. Lan gaitza bururatu duzu hor, eta gauza jakingarririk asko ikasi ahal ukanen ditut bertan, gure Hizkuntzaren historiari dagozkionak.

Miresten zaitut zinez hainbat lan egin, eta egiten baituzu aintzina beti euskal-jakintzan... eta damu dut nerau ere jakintza-lanetan ez nintzelako

19. Azken esker on hau eskuz idatzirik dago.

abiatu -ezen ez dut gai euskal-literaturan edo- herriketan areago jarraiki, azken denbora huntan Euskaldunekin gertatzen zaidana kontuan hartu eta.

Otoi, Frantzian publikatu liburu edo aldizkari zerbaiten beharra ba duzu, esaidazu eta pozik eskuratuko dizut (akitua ez den ber) zure liburuaz egin didazun emaitza ederraren ordari.

Hunekin batean, Euskaltzaindiari egin diodan eskutitzaren kopia bat bidaltzen dizut. Krutwigi bezainbat, zerorri ere ene esker ona agertu nahi nizuke bihotzetik, ene kandidaturaren alde izan zinelako. Eta beste euskaltzain zenbait ere ene alde izan baziran -hala nola, behar bada, Arrue, Irigaray eta nik ezagutzen ez ditudan beste batzu, arren heiei ere ene eskerrak emaietzu ene izenean.

Lafitte jaun kalonjeari ere ene eskutitz horren kopia bat hel erazi diot, bertso hauiekin:

“Aphezak azken hitza bere,
Lagunen gaizkiz mintzo ba da ere...”

Laster zure berri onak jasotzeko esperantzan, uzten zaitut ene goraintzirik onenak eta, berriz ere, ene eskerrik beroenak igorritz.

Lugus dela zurekin! Jon Mirande eta Ayphassorho.

16

1962.4.19

Adiskide maitea,

Gure azken eskutitzak alkarrekin gurutzatu ziran. Euskaltzaindiari bidali nion idazkiaren kopia bat igortzen nizun, eta ez dakit zer pentsatzen duzun. Bearbada, gaizki egin dudala ene kandidatura uztean, eta urgazlegoari uko egitean pentsatuko duzu. Krutwigek -hari ere kopia bat bidali bainion- hala uste du beintzat... Bainan zer egin bear nuen besterik? Lafitte beti ere ene kontra geldituko zen, eta auzia bearrik gabe luzatuko zen, iñorentzat etekirik gabe. Esperantza dut ene jokabidea ulertuko duzula, beraz, eta bearbada ontzat artuko ere. Krutwig-ek diost, zutzaz eta beratza(z) beste, Irigarayek, Arruek eta Aita Villasantek ene alde firmatu zutela: guztioi ene eskerrik onenak emaietzu, arren, ene izenean.

Euskaltzaingoari uko eginik ere, halaz ere jakin nai nuke zer lan egiten duen, eta zer erabaki artzen duen. Beraz, eskerdun nintzaizuke jakin eraziko ba zenit azkenaz beste nor izan den euskaltzain izendatuik. Bestalde, EUSKERA aldizkaria aintzinetik bezala irakurri nai nuke, istudio baliotsuak baitakarzki usuan. Orain arte doainik igortzen zidaten. Orain ordainduko dut, jakiña, bainan otoi agertzen den baikoz jakin eraz iezadazu eskura ahal dezadantzat.

Lehenik Aginagaren kalumniak, orain Euskaltzaindiarekin gertatuak Lafitte faltsua dela kausa, eta beste gertakari zenbaitek gainera, uste nuen baino geiago mindu naute (ez dut noski aski sense of humour horietzaz irri egiteko, naiz IGELAREN idazkide izan). Bestalde ene adiskide min bat egun hauetan il da -ezbear baten ondotik- eta haren erioak asko penatu nau 25 urte hauietan ezagutzen bainuen eta anie bat bezala baitzen enetzat (nazio-

nal-sozialista zen, baina mutil zintzoa osoki, halaz ere). Konprenituko duzu, beraz, ez naizela literatura idazteko fleitean menetoko (sic), eta barkatuko didazu, ez ba dizut ezer artikulurik bidaltzen.

Zure fonetika-liburu ederra bukatu dut. Ene komplimentuak egiten dizkizut, lan hain importanta bururatu duzulakotz. Nai nituzke galdera batzu zuzendu, linguistikari doazkionak:

- a) funtsean sinesten duzu ala ez euskeraren eta kaukasikoaren askazgoan?
- b) eta iberikoarekin, (jatorrizko) askazgoarik ba duela uste duzu?
- c) eta fino-ugriar hizkuntzekin?

Zure berri onen haiduru erpai baratzen nagoela, onar itzazu ene eskerrik eta goraintzirik onenak.

ORTZI dela zurekin! Jon Mirande eta Ayphasorho.

P.S. Datorren astean “krimi” zenbait igorriko dizkitzut. OGAM keltologiako aldizkaria ezagutzen al duzu?

17

1962.5.4

Adiskide maitea,

Mila esker zure eskutitzaren gatik. Zuk aipatu bi liburuak (J. Vendryesen “Choix d’Etudes linguistiques et celtiques” eta K. Sandfeld-en “Linguistique balkanique”) ez zeuden akituak, eta zuretzat erosi berri ditut, biak, egiten dizkidazun mesede guztien ordain. Halaz ere, igorri baino lehen, irakurri nahi nuke Vendryes-ena, orain bertan ez ba duzu haren bearrik behintzat. Esaidazu beraz amar bat egun edo igurikitzen ahal duzunez, ala bereala bear dituzunez.

Orain ba dut eskabide bitxi bat zuri zuzentzekotz: neska bat ezagutzen dut gatzelania ikasten ari dena. Engoiti polliki daki, nik uste. Datorren illabete asieran Donostiara etortzea pentsatzen du; serora-etxe batean egongo da (uste dut General Mola-ko Nuestra Señora de la Natividad delako etxean), jadanik egin duen bezala; oso ongi omen da monxa horiekin; baina ezagutu nai lituke Donostiar gazte zenbait, neska edo mutil, heiekin noizik behin ateratzekotz eta izkuntza pratikatzekotz (baina ez flirtatzekotz...). Zuk, irakasle izaki eta milieu universitaria ezagutzen baituzu, bearbada zer edo zer ezagutuko duzu (club bat edo) delako izketa-kideak billatzera lagunduko liokena?? Baten zuzenbidea ba daukazu, otoi esaidazu, igor diezodan -edo bertzela, esango diot neskari Donostian izango denean zu ikustera igaro dadin arrats batean Urkixo-Mintegian? Neska hori Nantes-koa da, Bretainian, baina ez daki bretoina.

Ene azken eskutitzean esaten nizun *krimi* zenbait igortzen nizekizula: paketa korreotan lanean ari den lagun bati eman nion, nerau korreotara joaitera herabe bainuen; eta delako lagunak aitortu dit orain artean ez zuela igorri. Baina zin eman dit egingo zuela, eta laster izango duzu, beraz.

Euskaltzaindiarekiko auziaz ene urrengo kartan mintzatuko nitzazu, gaur ez baitut betarik. Arrue, Irigaray eta aita Villasanteri idatzi diet, eskerrak emateko, zurekin batean ene kandidatura firmatu baitzuten.

Agur, eta laster arte, agian.
Jainkoak eta ez-jainkoak zurekin beude! Jon Mirande eta Ayphassorho-ko.

18

1962.12.18

Adiskide maitea,

Eskerrik asko zure erantzuna gatik, orain direla aste batzu eldu baitziztzaitan.

Oroz lehen Gabon alaiak eta Urte Berri zoriontsu bat opatu nai dizkizut, Jainkoen eta ez-jainkoen laguntzarekin.

Jakingarri izan zait osoki zure liburu berriaz “Lengua y protolengua” esaten zenidana. Pozik irakurriko dut, argitaratuko denean.

Atzo azkenengo EGAN iritxi zait; ez dut oraindik gauza aundirik irakurtzeko astirik izan bainan atseginekin konturatu naiz Aginagari egin nion erantzuna argitara duzula bertan. Bearrezkoa nuen. Iraku(r)leren batek zer edo zer idazten ba dizu erantzun orretan gainen, jakin nai nuke.

Saiatuko naiz urrengo zenbakirako zerbait igortzera: neurtitz batzu eta itz-lauzko zerbait ere bai: edo neo-paganismuaz edo Spengleren philosophiaz edo Nietzscheren Gizagaindikoaz lantxo bat egin nai nuke. Esaidazu arren zuen aldizkarian publikatzekotz egoki liratekenez.

IGELAREN laugarren zenbakia prest daukagu. Peillen laster asiko da banatzen; esango diguzu zer iruditzen zaizun.

Otoi, zerbaiten bearra ba zendu, liburu edo aldizkari, jakin iezadazu ta bidaliko dizut. Edo-ta keltiko izkuntzekiko xehetasun baten bearrean ba zina, pozik emango dizut, ahal ba dut.

Ar itzazu, adiskide maite horrek, ene euskal-agurrik eta goraintzirik amultsuenak. Jon Mirande eta Ayphasorho.

19

Adiskide maitea:

Eskerrik asko zure lan interesanta gatik, baita zure Urte Berriko zoriontzat. Nik ere Urte Berri on bat opa dizut, eta zure etxekoei ere.

Zorigaitzez, urte au ez da oso ongi asi neretzat, bear izan baitut bet-betan etxez aldatu; bld Davout-eko etxea aitaren izenean zan, eta denbora gutxi dala, jakin dut ez nindutela an begialzen, nik eskubidea agin arren. Orain bizi naizen alderdian ez naiz laket izaten; inor ez dut ezagutzen; gastu aundiak egin bear izan ditut; eta ez nintzake Parisen egon nai - zerbait arkituko banu beste nonbait, lan eta etxe. Bañan ez det arkituko... Dana dala, ene zuzenbide berria marka zazu 7, rue Jules-Dumien - Paris XX.

Goraintzi, eta millesker berriz ere. Jean Mirande.

LABURPENA

Jon Mirandek Koldo Mitxelenari zuzendutako hemeretzi gutun argitaragabe aurkezten ditu lanak. Gerra osteko egoeraren lekuko interesgarriak dira, eta denbora berean, Arantzazuko batzarrearen (1968) aurreko kezkek azaltzen dira, hizkuntza, literatura eta gizarte mailan, ez baitzen hasia euskara batuaren bidea.

RESUMEN

La colección de diecinueve cartas del singular escritor vasco Jon Mirande dirigidas al lingüista Luis Mitxelena, constituyen un valioso testimonio de los años de la posguerra, al tiempo que plantea interesantes cuestiones lingüísticas, literarias y sociales, referentes a la lengua vasca en la situación previa al Congreso de Aránzazu (1968) que abordó el tema de la unificación literaria.

RÉSUMÉ

La collection de 19 lettres du singulier écrivain basque Jon Miranda au linguiste Luis Mitxelena constitue un témoignage de valeur des années de l'après-guerre, en même temps qu'elle pose des questions linguistiques, littéraires et sociales intéressantes, se référant à la langue basque dans le contexte antérieur au Congrès d'Aránzazu (1968) qui porta sur l'unification littéraire.

ABSTRACT

The collection of nineteen letters of the singular Basque writer Jon Mirande addressed to the linguist Luis Michelena constitute a valuable testimony of the postwar years. At the same time they raise interesting linguistic, literary and social issues concernig the situation of the Basque language prior to the Congress of Aranzazu (1968, which tackled the subject of the literary unification.